



# శివ తాండవము

( గేయ కావ్యము )



‘ సత్యమేవ జయతే ’  
పుట్టి పర్తి



అఖిల సాహిత్య నిర్మాతలకు  
తాండవ సంసత్ : గుంటూరు

ఆంధ్ర సంస్కృతాంధ్రమాల - ౧ కుసుమము

స్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి

చిత్తీయ ముద్రణము 1955

మూల్యము  
రూపాయి పావుల

ప్రొ. పి. శ్యామసుందరం :

అఖిల సాహిత్య కళాభివృద్ధక

ఆంధ్ర సంస్కృత, గుంటూరు - 2

శివతాండవము



## తొలి పలుకు

ఈ కృతి యొక్కానొక గ్రంథం మధురభావమునఁ బ్రవ  
హించిన ధార. తరువాత నీ కావ్యమునగ నిక గ్రంథి చుట్ట  
యన్నించితిని. బుద్ధి కందలేదు. మొలుగుమొలుగులు సరి జేయఁ  
జూచితిని. సరిపడలేదు. కడ కిది నా గ్రంథం కాదనియు, ని  
వేల్పు 'అగస్తీశ్వరుని' వరప్రసాద మనియు నిర్ణయించికొంటిని.  
ఈ కావ్యము గుణదోషములతో నాకుఁ బనిలేదు.

ఇది వ్రాసి యయిదేండ్లయినది. ఈనాటి కది పలుగు  
జూచినది. దీనికి సహాయకులు, నా మిత్రులు, రసికులు,  
భిక్షులు వారికి గృతజ్ఞత! అన్న శివశంకరశాస్త్రికి నా నమ  
స్కారములు. సెలవు.

పుట్టపర్తి



## ద్వితీయ ముద్రణ పీఠిక

కొందఱు 'శివతాండవము' నా యనగ రచన యగుదును. కాని నా గొప్ప రచన 'గోప' నా కే తెలియదు. ఒక్కొక్క గ్రంథము ఒక్కొక్క దృక్పథముతో నాయబడినవృథు 'యది మించి' 'యది కాదని చెప్పట కష్టముగదా!

ఎన్నలైనను యీ గ్రంథముకుండి రెండవ ముద్రణకు వచ్చునా నా అన్నప్రేమ. దీనికి ఆదికవసాయము చేసినవారు ఉద్యోగిమహాశయలు, శ్రీమదాచార్యులు, సమీక్షకులైన శ్రీ వీరా ఆంజనేయశాస్త్రిగారు. వారి శ్రావ్యము కను విచిత్రమైనది. నేనింతకు ముందు వారి నాటుకను. గుంటూరు 'ఆంధ్ర సంగ్రహ' లో నా కాన్యవశనము జరిగినవృథు వారచ్చటికి దయచేసిరి. సభ ముగిసిన తరువాత "యీ 'శివతాండవము' రెండవ ముద్రణము నకు సాయము సుసంపన్ను"నని పలికిరి. ఈ మాటకు నే నాశ్చర్య పడితిని! అప్పుడు, ఋణానుబంధములు—ప్రాక్షనములు సుంభ వించినవృథు ఆశ్చర్యమునే గొల్పును. వారి యీ గొప్ప హృదయమునకు నాబోటివా డొసగు వినిమయము — నిండు సమస్కారమే! భగవంతుడు వారికిని, వారి కుటుంబమున కును సర్వవిధముల శాంతినిచ్చుగాక!

మనస్వి, కవి, పండితుడు శ్రీ వారణాసి రామమూర్తి యీ పోత్తము గడ్డికువచ్చుట కెంతయో శ్రమించెను. అతడు నా యభిన్నుడైన నచ్చెలి.

ఇంకేనివాఱును! చదువుకొను సహృదయ సమూహము ఎదుటనున్నది.

'తపసా బ్రహ్మవిజ్ఞానస్య!'

తరువాతూరు }  
1-11-54 }

పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

## అ బి ప్రా య ము

శ్రీమాన్ నారాయణాచార్యులుగాను చెప్పిన 'శివతాగ  
డవ' కృతి అకర్ణించి ఆనందపరివశుడై నాను. ఈ కావ్యము  
ఆంధ్ర సరస్వతికి ఉజ్జ్వల సూతని"లగతాగము. కల్పన అతి  
లోకము. సంగీత, సాహిత్య, నాట్యసంకేతములు సరసముగా  
సలక్షణముగా ఈ కృతిలో యిమిడిపోయినవి. అర్థము గంభీ  
రము, అశయము అత్యుదాత్తమము. నా దృష్టిలో ఆధునిక  
సారస్వతమున యిటువంటి గేయకృతి యింకొకటి లేదు.

ఇతి శివమ్!

తల్లావర్ణుల శివశంకర కావ్య

★

## ప్రకాశకీయము

'శివతాండవ' కృతి శైలుగు సరస్వతికి చెలలేని యలంకరణము. గణపిష్ట కవి శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యుల రచనలన్నింటను పోలుబొని. ఈ కృతి ప్రథమ ముద్రణ ప్రతు 'గంగ' అమ్మకొనినది. రసజ్ఞులెందరో ఈ చిన్ని రసభరితకావ్యమును చదివి యును. కాగా ఈ పుస్తకము గ్రంథిరావలసివ యనసర మెంతేని యుండెను. మా 'ఆంధ్ర సంస్కృత' ఆ కారతను గుర్తించి ఈ యమూల్య రచనను ఈ పుస్తకములయందు చాలిపురుగు నాంధ్ర సాహితీలోకమున కందించుచున్నది. ఇందులకై తమ యంగీకృతి నొసగిన సరస్వతీపుత్ర శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులకు మేమంతయు గృతజ్ఞులము. ఆంధ్ర సాహితీలోక మీ రచనను ఆదరించి తమ రసజ్ఞతను వెల్లడించగలదని మా విశ్వాసము.

అఖిల సాహిత్య కళాధిపర్షక }  
ఆంధ్ర సంస్కృత, గుంటూరు }  
ఫాల్గుణ - చూర్ణిమ - జయ }  
8-3-1955

వారణాసి రామమూర్తి  
కార్యదర్శి





పం

అష్టైకం భువనంయస్య  
వాచికం సర్వవాఙ్మయమ్  
అహర్వ్యం చస్మృతారాది  
తం నమస్సాష్టైకం శిసమ్.



# శివతాండవము



ఏనూనందము  
భూమీతిలమున !  
శివ తాండవమట <sup>1</sup> !  
శివ లాస్యంబట <sup>2</sup> !

అలలై : బంగరు  
కలలై, పగడవుఁ  
బులుఁగులవలె ము  
బ్బులు విరిసినయవి  
శివతాండవమట !  
శివలాస్యంబట !

వచ్చిరాయేమొ ! వి  
యచ్చరకాంతలు  
జలదాంగనలై  
విలోకించుటకు  
శివలాస్యంబట !

- 
- (1) అంగహారములును, కరణములును బ్రధానముగాఁగలిగి యుద్ధతప్రయోగమైనది తాండవము. [సంగీతరత్నాకరము.]
- (2) సుకుమారాభినయములును, శృంగారపోషకమైనదిలాస్యము [సంగీతరత్నాకరము.]

దేవేంద్రానందము  
భగవాన్మితలమున !

సలికెను నను ప  
ఉపలంబులను నులూ !  
కల<sup>1</sup> ధైర్యమునాన<sup>2</sup>  
విలసన్నానాన  
సినాదములకు  
న్ననుకరింపుటా !

కొమ్మల కాసగ  
దోతాహమ్ములు  
ముమ్మరముగ మన  
ములంగిదలిచెనా !  
తలనూ నుచు గు  
త్తులుగుత్తులుగా  
నిలగాల్చును బూ  
వులనికరమ్ములు.

గాలెడు బ్రతి సును  
పేలా నవ్వను !  
హైమవతీ తను  
మాటగకారము  
లందునఁ దానొక  
నొడు నటించునా !

(1) అపవ్రీతమధురమైన

(2) పావనీయముగా

లలితా మృదు మం  
జాలనుగు కాంచము  
బూసల తాపల  
తో నసివాడినా !  
భారతియట పా  
ర్యజ్ఞానలగళా  
రముడిచ్చెడునది !  
రమణీయస్మిత  
ములఁ గావించునా  
యలఁగల మృదువులు !

చతుఃగాననుజ్ఞే  
నవదరించునట  
శిర్వునకు త్తమ  
నర్పనిధిగూఁపలు !

వీచ విశబ్ధిత  
కీచకములు మృదు  
వీచులుగాఁ ద  
ర్పితలోకములు  
హూరుతిములు గో  
ణీ నితా బ్బుడగు <sup>1</sup>  
శివునరు సేనలు  
జెల్లిచుటకై.

తకర్షం తకర్షం  
 తకదిరికిట నా  
 దమ్ములతో లో  
 కమ్ముల వేలుపు  
 నెమ్మిగ నిలఁబడి  
 నృత్యమాడునెడ  
 లయానుగతిఁ గ  
 మ్రముగా శ్రుతిఁబ  
 ట్టుటకో! గొంతులు  
 నవదరించు ను  
 త్కటభృంగమ్ములు.

ఈ సెలకన్నెల  
 కెవ్వరుజెప్పిరో!  
 యాన ర్వేశ్వరు  
 నభినయమహామును  
 గుచ్చెభులెల్లెడ  
 విచ్చలవిడిగా  
 దుసికిళ్ళాడఁగ  
 ననుమునఁబరుగిడు—  
 ఓ హా! హా! హా!  
 యూహాఽతీతం  
 బీయానందం  
 చిలాతలంబున!

సంధ్యాసతి ! యీ  
సంభ్రమ మేమిట !  
నవకుసుంభరా  
గవసనమేమిట !

అకుగచిత్ర త్రి  
గృక్రమసారి ల  
జ్ఞామగుర కటా  
క్షుసాతమేమిట !

విలాసవక్రిత  
విచలస్మగ్ధం  
బునప్రేమతి ! నీ  
పునునతేనే జిహ్వా  
పలుకనిమేఖల

వాలకమేమిట !  
యెవ్వరికోసర  
మీబీజ్ఞాప్తికము !  
శినసూరకా ! యో  
చెలువా ! యీకథ  
తెన్నరుజెప్పిరే ?  
యిలాతలంబే

అడమనట నా  
ర్యాపాణేశ్వరుఁ  
డోదినమణి ! నిలు  
రా ! దినమంతయుఁ

బడమటి బేళపు  
వారలకీకధః  
నెఱిగిం నుట కై  
బరుగె - ఘోదవో !

అలమ్మగములు గ  
న్నల బాష్పములు  
విడిచెడు నెందుకు !  
విశ్వేశ్వరునకు  
నడుగులుగడుగుట  
కై పాద్యంబో !!

గుసగుసమని యీ  
కిసలయములు న  
మ్మదపూరముగా  
మంటలాడు నెనా !!  
యేమున్నది ! లో  
కేశ్వరునాట్యమె  
ఓ హా హా హా  
యూహోఽతీతం  
బీయూనందం  
బిలాతలంబున !!

# నంది నాంది

అదేమోతొక్క కేశం స్మృతిహించిపటలీదంశితం <sup>1</sup> గౌరవస్థం  
 తో <sup>2</sup> స్థిరముకం <sup>3</sup> ఎహంతింసయన, మహితుల ప్రత్నభూమి  
 తానం

స్మృత్యో రంభాఽట్టకోస ప్రవిచలితకకుప్పక, మాసగదకందం  
 తం వందే <sup>4</sup> కేశం <sup>5</sup> త్రిదశపతి శిరశ్చుంబినానాఽబ్జిపీతం.

వ్యాఖ్యానానాం స్వయంభుప్రముఖుపరిషదాం పుంసోవర్త  
 మానై

కోకాఽఽలోకోత్పన్నై స్తై రవిదితగతిభిర్విభ్రమైర్తై రతాదైః  
 కుర్వంతిం దేవకాంతాహృదయవలభిషన్యాస ముద్రాంస్మ  
 రస్య

తై ర్లోక్యాఽఽనందదానప్రవణ, ముపసిషత్పాణ మీశం  
 భజామః.

పాటలజటాఘటిత జూటగుచికోటిభృశ సాటిత తమిస్రవలయం  
 కూటశబరం పటునిశాటకుల ఝాటసుఖమోటనర సైక  
 నిలయం

కోటిశతకోటి సమకోటి సయనోత్థిత కృషీటభన దద్దమదనం  
 నాటితభువం ప్రళయనాటక మహారచన పాటవచణం  
 హృదిభజే.

మత్తగజకృత్తియుత ముత్తమమహర్నిగణ చిత్తవసకోకిల మజం  
 నిత్యనుఖదం, త్రిదశకృత్యైశలదగ, భువనమర్త్యపరిరక్షణచణం

---

(1) క నందిమైన.  
 (2) మూడవదిమైన.  
 (3) అభియవర్ణితమై, గాత్రవిశేషముమాత్రమే కలిగినదిస్మృత్యు.  
 (4) క నందిమైన.  
 (5) మూడవదిమైన.



భావపరిముగ్ధగిరిజావనజతుల్యపదయావకరసాక్షి శిరిసం<sup>1</sup>  
 పీవరభుజం ప్రమథజీవనమముం సకలసావనతనుం హృదిభజీ.

గంగాతరంగకణసంగ వికాసిజూటం  
 సంధ్యాంతరిక్ష మిపితారకితం<sup>2</sup> దధానః  
 సృత్యత్పదాక్షర పరికల్పిత వేదజాతః  
 కుర్యాద్దయాం, త్రిభువనాల్లయదీపవీషః.

దధన్నేత్రం గౌరీప్రణయముకురం<sup>3</sup> మండనవిధౌ  
 వ్రసన్న స్మేరాస్యం లలితలలితం చంద్రశకలం  
 మహాసంవిద్రూపం భుజగపతిభూషం శ్రుతిసతీ  
 వతంసం శంసామః కిమపి కిమపిబ్రహ్మసరసం.

గౌరీకటాక్ష రేఖా  
 చంద్రకితం<sup>4</sup> పక్షాదధానాయ  
 పింగళజూటాయనమో  
 గంగాకమనాయ, వేదవేద్యాయ.

- (1) పార్వతీదేవిపదతామరసమునందలి లక్ష్మకచేరంజంపంబుదిన శిరస్సుగల వాడను. భరతకాశ్మీనుండు యిట్లాటతెలుకతో ఆను స్థానమిట్లుగాను గలదు. ఆయభిరయమునందుఁ బాదముతోఁ దిలకముంచికొనెనట్లు దానిని నిటలముపై నిలుపవలెను. పార్వతి యాయభిరయమును జూపించుచుండగా నామెకాలు శివుని శిరస్సునకుఁ దగిలినది.
- (2) సత్ప్రకృతియందేకఁ గూడినది.
- (3) శివునిశేత్రమునందు నీరసజూతుని పార్వతి తనయలంకారముగాఁ దిద్దికొనుటతో, సత్ప్రకృతయమెకు లీలాదర్శనమైనది.
- (4) సేనుపికన్నులవంటి కన్నలుగల

శివతాండవము

కాష్ఠాటస్ఫటియంతం కహకహనినదైర్భీషణైరట్టహానైః  
హస్తవ్యాజేపభంగైః ప్రసభమపద్రుతింవ్యోమ పుర్వగత  
ముచ్చైః  
పాదాఽఽఘాతైరఘోగాం పవనగిరి గుహాఘోటి ముత్కంఠ  
యంతం  
ధిం ధిం ధిం శబ్దఘోరం హృదివికటమహాకాల మాలోక  
యామకి.

ఛటచ్చటసదచ్చిభాసటలపోషణం భీషణం  
బహిష్టుతవహం సృజన్విషమలోచనాభ్యంతరాత్  
ప్రహస్త్యిత్తన స్ఫూర్తిప్రచలితాఽఽఖలాంఽగస్సయ  
స్సమాఽఽపతితు మానసే తాహినశైలకుంటోచ్చితిః.

బద్ధన్ సృత్తాంఽతరాంతః ప్రగళితమహిపాఽఽకల్పితం  
పట్టబంధం  
సంబాఘోద్భిన్నఘోరశ్వసిత హుతవహాఽఽదీప్తదంష్ట్రావి  
టంకం  
ప్రోత్తాలస్వైరధీభైః పథయుగలమహాఽఽస్ఫటికల్య  
యంతం  
నానాభంగాన్లయాఽఽబ్ధ భ్రుకుటితనిటలం శూలినంసంస్మ  
గామకి.

జయ జయ శంకర ! శత్రుభయంకర !  
జయ జయ ప్రమథ విశాచవశంకర !  
జయ జయ తాండవ సంభ్రమసుందర !  
జయ జయ ధైర్యవిదాలితమందర !



## శివతాండవము

క॥ శ్రీరమణీ లలిత కటా

శ్లో॥ ౨౨౨౦ పణ చగవక ప్రససమాలా శృం

గారిత వక్షుగడు దయా

వీరుడు మరదైని మెడంద వెలింగెడు గాలన్.

ఉ॥ కన్నులఁ గల్గనూపులు వికస్వరము ల్గనాంచలంబులన్  
దన్నఁగి ధింధిమి ధ్వనులు దట్టములై బ్రతిశబ్ద మీన నా  
నన్న గుహాతరాశిముల సౌభ్యలఁదాండవమాడుదుఃఖితా  
పన్న శరఃస్య దీప్తసింహు భాసమున వ్విగిరించు గావుతిన్.

తలపైని జదలేటి యలలు దాండవమాండ  
నలలద్రోవుడులఁ గ్రొన్నెల పుపు గదలాడ  
మొనసి నాలముపై న ముగియులు జెజలాడఁ  
గనుబొమ్మలో మధుర గమనములు నడయాడఁ  
గనుచుపల్లో గారి కసినన్వ <sup>3</sup> బిగిబిగిపఁ  
గనుచూపులను తరుణకొత్తకము జాంబింపఁ  
గడఁగి మూడవకంటఁ గటికనిప్పులు రాలఁ  
గడుఁబేర్చి పెదవిపైఁ గటికనన్వలు వ్రేల  
ధిమిధిమిధ్వని సరిటిరిగర్భములు దూఁగ  
నమిత సంరంభ హాహాకారములు రేగ  
ఆడనమ్మా! శివుడు  
పాడనమ్మా! భవుడు

కిసలయజటాచ్ఛటలు ముసరుకొని వ్రేలాడ  
 బుసలుగొని తలచుట్టు భుజగములు బొగాడ  
 మకరకుండలచళాచకలు బెక్కులఁ బూయ  
 నకలంక కంఠహారాళి సృష్టిము సేయ  
 ముకుజెఱమలో శ్వాసములు దలదడిగిపొగి  
 బ్రకటభూతిప్రభాస్రజ మావరిగపంగ  
 నిటలతటమునఁ జెమట నిండి వెల్లువగట్టఁ  
 గటయుగమ్మున నాట్యకలనంబు జూపట్టి  
 తకర్పణత ఝాఝత యను తొళియ నము తోడ  
 వికచనేత్రిస్యంది విమలదృష్టుల తోడ  
 ఆడనమ్మా! శివుడు  
 పాడనమ్మా! భవుడు

భగభగ మటంచు నిప్పులు గ్రుమ్మ సూరుపులు  
 ధగధగిత కాంతి తగద్రములుగాఁ గకుభములు  
 దంతకాంతులు దిశాగతముల బొజులు వాఱఁ  
 గాంత వాసుకి హస్త కటకంబు డిగ్బాణి  
 భావోన్నతికిని దాపట మేను వలపుఁజ  
 భావావృతంబు వల్పలిమేను గరుపాఱ  
 గజకృత్తి కడలాత్తి భుజముపై వ్రేలాడ  
 నజుడు గేల్లవమోడ్చి "హరహరా" యని వేడ  
 ఝాఝత తధిఝాఝత తదిగితో యను మద్దెల  
 రణనంబు మేఘ గర్భముల చూసుక పోవ  
 ఆడనమ్మా! శివుడు  
 పాడనమ్మా! భవుడు.

నిగుభుజమ్ములు చూచి సగు మొగమ్మునఁ జూచి  
 వగలురమ్మునఁ చూచి భావాభిరతి నేచి  
 తరళతంద్రమ్ము మధ్యమ్ము కిటకిటలాడ  
 వరసాంధ్యకిమ్మార<sup>1</sup> ప్రభలు దనుపునఁ గూడ  
 కుణియునెడ<sup>2</sup> నలయగపు మణులు చిందఱలాడ  
 కినుకినా మటంగునఁ బుదకింకణులు చిరుదాడ  
 శృంగులూహండుములు చెలగి తాండవమాడ  
 శంఖావదాత లోచనదీప్తి గుమిగూడ  
 వలగొన్న యెముక పేరులు మర్మరము సేయఁ  
 బులకింపఁగా నొంపలు మురజుబులును మ్రోయ  
 ఆడనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడనమ్మా ! భవుఁడు.

మొలక మీసపుఁ గట్టి, ముద్దు చందురు బొట్టు  
 పులితోలు హొంబట్టు, జిలుగు నెన్నెల పట్టు  
 నెన్నడుమునకు చుట్టు క్రొన్నాగు మొలకట్టు  
 క్రొన్నాగు మొలకట్టు గురియు మంటల రట్టు  
 సికపై నసల్పకల్పక పుష్పజాతి, క  
 ల్పక పుష్పజాతిఁ జెల్లెడు మధువాసనలు  
 బింబారుణము గదంబిందు దాంబూలంబు  
 దాంబూల వాసనలఁ దగులు భృంగ గణంబు  
 గనుల పండుపుసేయి, మనసు నిగడఁగఁ బూయ  
 ధాధాధ్యని దిశాతతి విచ్చలింపంగ

అడవనమ్మా! శివుడు,  
పాడవనమ్మా! భవుడు.

నకల భువనములు లొంగిపోయిగా శంకరుడు  
నకల వాఙ్మయము వాచికము గాంగి మృగములు  
నకల నత్తిత్రిములు గిలాపములు<sup>1</sup> గాంగి  
నకలము చనయిడద సాత్త్వికమును గాంగి  
గణసం జతుర్విధాభినయాభిరతి<sup>2</sup> బేల్చి  
తన నాట్యగమకములు చనలోన చూపబడి  
నృత్యములు<sup>3</sup> వెలయుచి సృష్టిము<sup>4</sup> యుళిపించి  
సృష్టి నృత్యములు శబలితముగాఁ జూపించి  
లాస్యతాండవ<sup>5</sup> భేద రచనాగతులు మీటి  
వశ్యులై సర్వదిక్పాలకులు దరించేర

అడవనమ్మా! శివుడు  
పాడవనమ్మా! భవుడు.

అంగములు<sup>6</sup> గడుగఁ బ్రశ్నంగములును<sup>7</sup> బేదర  
హంగునకు సరిగా నుపాంగములును<sup>8</sup> గుదురె

- (1) భూవజ్రము. (2) రసభావాక్రిత నాట్యము.  
(3) చూడు. “సృత్తారంభాట్టహాస”  
(4) చూడు. “శివతాండవముట, శివసామ్యముట”  
(5) తల, చేతులు, చంకలు, పార్శ్వములు, నడుము, పాదములు.  
(6) మోపులు, భుజములు, వీపు, కడుపు, తొడలు, పిక్కలు.  
(7) చూపు, తొప్పులు, నల్లగుడ్డు, చెక్కిళ్లు, ముక్కు, దవ్వుడలు,  
తీగరమ్మ, చంకములు, నాలుక, గడ్డము, మొగము, శిరస్సు.

నూ నమతాన్వయం లుగతాన్వయదశకంబు<sup>1</sup>  
 నతి శస్త్రములగు బహుప్రాణ<sup>2</sup> సస్త్రకము  
 ఘటాగ్రదృక్కులతి కర్పరము గానంబు.  
 కంఠగాన<sup>3</sup> సహజ కరయుగాభినయమ్ము  
 కరయుగము కనునైన కనులలో భావమ్ము  
 చరణమూల హాశిమ్ము చతుస్సదృశమ్ము  
 బరవడిగ నిలువంగ నురపడి దలిర్పంగఁ  
 బరవశత్వమున శ్రీపతియున బమర్పంగ  
 ఆడెనమ్మా! శివుడు  
 పాడెనమ్మా! భవుడు.

కర ముద్రికల<sup>4</sup> తోనె గనులఁ నూపులు దిరిగఁ  
 దిరిగి చూపులతోనె బరుగెత్త హృదయమ్ము  
 హృదయమ్ము కనుపెంటఁ గదిసికొన భావమ్ము  
 కుదిసి భావము తోనె గుడుచుకొంగ రసమ్ము  
 శిరము గ్రీవమ్ము బేరిము హస్తయుగమ్ము

- 
- (1) వడి, నిలుకడ, నమత, చపలత్వము, చూపు, శ్రమములేమి, బుద్ధి, శ్రద్ధ, మంచిమాటలు, పాట.  
 (2) మృదంగము, తాళము, వేణువు, పాలు, శ్రుతి, కణ, గణ్డలు, గాయకుడు.  
 (3) కంఠము చేత గానమును, గానిలోని యగ్ధమును హస్తాభినయముచేతను, భావమును గనుల చేతను, లయను పాదముల చేతనుఁ జూపింపవలెనని నాట్యచార్యసంకీర్తము.  
 (4) హస్తముద్రిక యేమై పునకుండునో దానియొడ దృష్టియు, గాని యందు మనస్సును, మనసునందు భావమును శింద్రికరింపవలెనని నాట్యచార్య సంకీర్తము. అప్పుడే రసోద్భూతికలుగును.



సరిగాగ మలచిగంపింపు<sup>1</sup> నిల్చిన యుల్లు  
 తారకలు<sup>2</sup> జలియింపి తారకలు సెటియింపి  
 గోరకములై గుంబు గొన్న పూటము సలమ  
 నురగాళిసలి లేగి చొక్కినీగచిన యుల్లు  
 బరపులై వడిం గల్పుచునపరులులుగొన్న

లాడెనమ్మా ! శివుడు

పాడెనమ్మా ! భవుడు.

మొగ్గులై ప్రేమగవ్వులై యున్నతగు  
 నిగ్గులై దమలోన మొగ్గురింబులు గట్టి  
 నును సిగ్గుతో<sup>3</sup> ముడిచికొని పోయెను విధాన  
 బెను నెఱపుతో<sup>4</sup> గాలి వణకాడను విధాన  
 బలవలని పెన్నెలలు జలికిగచెను విధాన  
 రోసంబు గ్రసియింప చూపునైన విధాన  
 వేసరికతో<sup>5</sup> సరిగ వికసింపని విధాన  
 అచ్చెగువుతో<sup>6</sup> న్నట్టునై నిల్చిన విధాన  
 గుచ్చులుగఁ దిగ కన్నుగ్గనలఁ జూపులు 'జీనగ'

అడెనమ్మా ! శివుడు

పాడెనమ్మా ! భవుడు.

తరితీపు పెన్నెలలు విరిసికొన్న విధాన  
 నెఱ బాదులవి కుప్ప నెఱసికొన్న విధాన  
 దెలిబూది పూతదెట్టులు గట్టిన విధాన  
 జలికొండ మంచు గుప్పలు గూర్చిన విధాన

బొసంగ ము తైపునకు లోబ్బివారిందు విధాన  
 ననదృశము నమ్మితగులు నామతించు<sup>1</sup> విధాన  
 ఘనసారమును తెచ్చి కలయఁ జల్లు విధాన .  
 మనసులో సంతసము గనులఁ బాటు విధాన  
 గులుకునీలపుఁగండ్లఁ దళుకుఁ జూపులు బూయ  
 ఘులుఘులు మని కాళ్లఁ జిలిపి గజ్జెలు మ్రోయ  
 పడెనమ్మా ! శివుడు  
 పడెనమ్మా ! భవుడు.

మబ్బుగము లుబ్బికొని ప్రబ్బికొన్న విధాన  
 నబ్బురపు నీలములు లిబ్బి నేరు విధాన  
 నల్లగలువలు దిక్కులెల్ల విచ్చువిధాన  
 మొల్లముగఁ దుమ్మెదలు మొనసికొన్న విధాన  
 వగలు కానుకగొండ వగిలి చెదరు విధాన  
 దగిలి చీకఱులు గొప్పగఁ గప్పెడు విధాన  
 దనలోని తామసము గనులఁ బాటు విధాన  
 దనలోని వక్రతయె గనులఁ దీటు విధానఁ  
 గులుకునీలపుఁగండ్లఁ దళుకుఁజూపులు బూయ  
 ఘులుఘులుమని కాళ్లఁ జిలిపి గజ్జెలు మ్రోయ  
 పడెనమ్మా ! శివుడు  
 పడెనమ్మా ! భవుడు.

తమ్ములై, ఘటితమోదమ్ములై, సుకృతహా  
 పమ్ములై, శాస్త్రభాగ్యమ్ములై, నవకోర

కమ్ములై, వికచపుష్పమ్ములై, దుష్కృష్టల  
 తమ్ములై, భాసమంద్రమ్ములై, హావపు  
 ల్లమ్ములై, సూత్నగిన్నమ్ములై, వల్లభా  
 సమ్ములై, గిన్నోసలసామ్ములై, విన్యాశి  
 దమ్ములై, రక్తకేసలమ్ములై, రక్తిచి  
 హ్నమ్ములై, తింద్రగమసమ్ములై గెడంగూశి  
 కులుకుసీలపుంగండ్లఁ దళివనూపులు బూయ  
 ఘలుఘల్లు మని కాళ్ళఁ బలిపగ బ్బెలు మ్రోయ  
 ఆడనమ్మా ! శివుడు  
 పాడనమ్మా ! భవుడు.

తరగలనుఁ జిలుగాలి పొరలు వేచిన యట్లు  
 చిరుగాలిలోఁ దమ్మి విరులు గదలిన యట్లు  
 విరులలో నునుదావి పొరలు వేచిన యట్లు  
 దెరలపైఁ జిత్రాలు పరిఘించిన యట్లు  
 గమ్మకస్తురిపీఠ గడఁగి విరిసిన యట్లు  
 నెమ్మి దనపింఛమ్ము నెమ్మి విప్పిన యట్లు  
 జిగురుటాకులు గాలి వగలు వోయిన యట్లు  
 నగవులో లేవలపు బిగువు జారిన యట్లు  
 గులుకుసీలపుంగండ్లఁ దళివఁజూపులు బూయ  
 ఘలుఘల్లు మని కాళ్ళఁ జలిపిగట్టెలు మ్రోయ  
 ఆడనమ్మా ! శివుడు  
 పాడనమ్మా ! భవుడు.

మొగలిపూవులు దావిఁ బుక్కిలిగచిన యట్లుఁ  
 దొగకన్నె నీలంపునగవు జచ్చిన యట్లు  
 సవవసంతపుశోభ భువిఁ గప్పికొన్నట్లు  
 శివుచెగిత శక్త్యాణిసిగ్గు జారిన యట్లుఁ  
 గన్నెమదిఁ గోరికల కలలు దూకిన యట్లు  
 నన్నజామలతోడ సంధాన నైనట్లుఁ  
 బచ్చినంపంగవులు బరవులై బడినట్లు  
 యచ్చెరువు రూపుగొని యాక్రమిగచిన యట్లు  
 గులుకునీలపుఁగండ్లఁ దళుకు జూపులు బూయ  
 ఘలుఘలుమని గాళ్ళఁ జలిపిగజ్జెలు మ్రోయ  
 ఆడనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడనమ్మా ! భవుఁడు.

నగవులే నగవులై, బిగువులే బిగువులై  
 సొగసులే సొగసులై, బూమ్ములే బూమ్ములై  
 నొలుకూరు మెఱపులు దోబూచులాడినటు  
 దొలిచూలికన్నె కొక్కలు విచ్చికొన్న యటు  
 దొలుసారి రతి విగతసాలపు గ్రమ్మిన యట్లుఁ  
 దొలిగట్లుపెజ్జొత్తు బులకరించిన యట్లుఁ  
 దొలుసంజలోఁ దెల్వి దూకివచ్చిన యట్లు  
 మలుసంజలోఁ గాంతి మరలిపోయిన యట్లు  
 గులుకునీలపుఁగండ్లఁ దళుకుజూపులు బూయ  
 ఘలుఘలుమని కాళ్ళఁ జలిపిగజ్జెలు మ్రోయ  
 ఆడనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడనమ్మా ! భవుఁడు.

తీగలై, సోగలై, దీయకొని బోయలై  
 మూగకొని బొంపనై, మురిపెంపు బుట్టిలై  
 మలకలై, మొలకలై, మలపుంగిని యేగింపలై  
 బొలపంబు వెలగించి పుల నోలుకాయలై  
 ముడులుగొని సుపలుగొని మొగుడుకొని మొగ్గులై  
 జడిమగొని దడలుపడు నడికి గడుం దగ్గులై  
 చలువ గొని కెలరులను నెలపుకొని పూంగిలై  
 పిలపిలమటంచు చావులముంగి బొంగులై  
 గులుకుసీలపుంగండ్ల దళుకు బావులు బూడు  
 ఘలుఘల్లుమని కాళ్ళు జలిపిగ జైలు మ్రోడు  
 ఆడనమ్మా! శివుడు  
 పాడనమ్మా! భవుడు.

మలక మెఱపులు గొన్ని, నిలుపు మెఱపులు గొన్ని  
 సొలపు మెఱపులు గొన్ని, నూది మెఱపులు గొన్ని  
 కోల మెఱపులు గొన్ని, తొలి మెఱపులు గొన్ని  
 చాలు మెఱపులు గొన్ని, బాలు మెఱపులు గొన్ని  
 ప్రక్క మెఱపులు గొన్ని, సొక్కు మెఱపులు గొన్ని  
 నిక్కు మెఱపులు గొన్ని, నిండు మెఱపులు గొన్ని  
 క్రేళ్లు మెఱపులు గొన్ని, క్రేలు మెఱపులు గొన్ని  
 నుళ్ళ మెఱపులు గొన్ని, తుళ్ళు మెఱపులు గొన్ని  
 కులుకుసీలపుంగండ్ల దళుకు బావులు బూడు  
 ఘలుఘల్లుమని కాళ్ళు జలిపిగ జైలు మ్రోడు  
 ఆడనమ్మా! శివుడు  
 పాడనమ్మా! భవుడు

గరులుగల యగుపగమి కరణిఁ దిరిగెనుఁ గొన్ని  
 యతిమోహముఁ గనునోయి సణిగిపోవును కొన్ని  
 యుయ్యాలగుఁగింతై యుంగులాడెనుఁ గొన్ని  
 లేయిండుపలె దట్టకుఁ యేద మఱిగొన్ని  
 సందెపు గురాలవలెఁ బుగులాడును గొన్ని  
 మందముగి మందపలె పులసితిరుగును గొన్ని  
 గ్రిందుమీఁపై యూడిగిలఁ బును మఱిగొన్ని  
 సగదుసగదుస సక్కి సాగిపోవును గొన్ని  
 కులుకునీలపుఁగండ్లఁ దళికుఁబూవులు బూయ  
 ఘలుఘల్లుచుని శాశ్వఁ బలిసిగ జ్జెలు మ్రోయ  
 ఆడనమ్మ ! శివుడు  
 పాడనమ్మ ! భవుడు.

కరశాఖలను నూర్చికలు నోలె లగియించి  
 కరబంధములనుఁ గింకణములై' లిగి నించి  
 కరహంబుల యుచకవునొత్తే నిండించి  
 యటుత నూతన తారహరములు నిండించి  
 చరణముల పుండీగసౌందర్యములు గూర్చి  
 యురముపై నెలఁబూత నెఱిసినను రుచి తీర్చి  
 యనలగ్నమున మేలులవలెఁ బట్టునఁ జట్టి  
 శ్రవణములఁ గుండలపిలాసనంపద గట్టి  
 కులుకునీలపుఁగండ్లఁ దళికుఁబూవులు బూయ  
 ఘలుఘల్లుచుని శాశ్వఁ బలిసిగ జ్జెలు మ్రోయ  
 ఆడనమ్మ ! శివుడు  
 పాడనమ్మ ! భవుడు.

సెలగాల్పపైఁ దెలి పొలయు గీతిక వోలే  
 నెలపాప బెదిపిపై మలయు నెప్పును వోలేఁ  
 'గులవాళికా ముగ్ధ కిలకించితము' వోలే  
 జలదాంగనా లలితసంచారిములు వోలేఁ  
 బ్రణయరథమునఁ దూగిపడు కింకిణులు వోలేఁ  
 బ్రణయాద్వైహృదయమునఁ శూరాడు వెలుగు వలే  
 సెలకన్నె యెడఁదలోఁ దలఁపు గలగలల వలేఁ  
 జలివెలుగు పెన్నెలల మొలకఁతుంపరల వలేఁ  
 గులుకుసీలఁపుఁగండ్లఁ దిళుకుఁదాపులు బూయ  
 ఘలుఘల్లుమని కాళ్ళఁ జలిపిగజ్జెలు మ్రోయ  
 ఆడనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడనమ్మా ! భవుఁడు.

చిటునప్పు పొరలపై నొఱసి జారెనుఁ గొన్ని  
 యరుణ గంఢములపై నంటి యాచును గొన్ని  
 నెమలిశింఘము వోలే నెఱసి విరియును గొన్ని  
 కుముదముల తేటలై గులుకు వోవును గొన్ని  
 యిలయు నాకాశమ్ముఁ గొలఁతవెట్టను గొన్ని  
 తళతళలు వెలయించి తఱచుఁ గప్పును గొన్ని  
 యడ్డంబు నిడుపులై యమరి నిల్చును గొన్ని  
 యడ్డమాఁకయు లేక యాడిపోవును గొన్ని

(1) సవ వివాహాది.

(2) గోసెఁడ్రహర్ష భీత్యాదులు సంకరముగాఁ గలుగు శృంగారచేష్ట.

కుల్లుకుసీలఁపుఁగండ్లఁ దళికుఁజూపులు ఋయ  
 ఘలుఘల్లుమని గాళ్ళఁ జలిపిగజ్జెలు మ్రోయ  
 ఆడెనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.

సమశీర్షకముతోడ<sup>1</sup> సమదృష్టి<sup>2</sup> ఘటియించి  
 సమచంద్ర<sup>3</sup> పిన్యాస చాత ర్యము లగించి  
 వరపతాకము<sup>4</sup> చాపటి కేల నెనకొల్పి  
 వామహస్తం బుధో<sup>5</sup> వక్త్రముగ సంధించి  
 త్రిపతాక మూని<sup>6</sup> యర పతాకమును<sup>7</sup> ఒట్టి  
 చవల దృష్టిలు చిశాంచలములను మోపెట్టి  
 భూతమస్తము<sup>8</sup> జెల్లు దోబూచు లాడంగ  
 వీతరాగులు ఋషులు వినుతులను సేయంగ  
 నిలయెల్ల చెలువు రూపెత్తి నిల్చిన యట్లుఁ  
 గలలెల్ల నిజములై గానుసించిన యట్లు  
 ఆడెనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.

- 
- (1) క్రిందికి గాని, పైకి గాని, వంపక, యెత్తక, సమానముగా నుంచిన శిరస్సు.  
 (2) తెప్పపాటు లేని దృష్టి.  
 (3) సాధారణముగా నిలువబడిన ట్లుండును.  
 (4) అన్నివేళ్ళనుచూచి, బొటనవ్రేలిని, చూపుడు వ్రేలికి దపటి గెలుపున కానించి చూపుట.  
 (5) పతాకహస్తమున అనామికను వంచిచూపుట.  
 (6) పతాకమునఁ జిటికెనవ్రేలిని వంచిచూపుట.  
 (7) ఎదను కుడిప్రక్కలకుఁ గద్దలించెడు శిరస్సు.



హంసాస్త్వమును<sup>1</sup> రెండు హస్తంబులను నించి  
 యంశభాగంబులకు నానించి చూపించి  
 కలికిచూపుల చంపకములు బై జలించి  
 కెలకులకుఁ గంతమ్ము మెలపుతో నాడించి  
 కనుగ్రుడ్లు గనులఁ జక్రముఱిచి చుట్టిరా  
 ధనువులై బొమ్మలు దద్దయుఁ గాంతిఁ జూపరా  
 నొకకాలు దివిఁగొల్ప నొకకాలు భువినిల్పఁ  
 బ్రకటముగ దేవతావరులు భక్తినిఁ గొల్ప  
 నిలయెల్ల చెలువు రూపెత్తి నిల్చిన యట్లుఁ  
 గలలెల్ల నిజములై గానుపించిన యట్లు  
 లాడెనమ్మా! శివుడు  
 పాడెనమ్మా! భవుడు.

ఒకసారి దిరములై యుండి కాంతులు గ్రుమ్ము  
 నొకసారి గంటవేసికొని పూతృతిఁ జమ్ము  
 నొకసారి మనువిశ్వి యోజఁ జెంగుల దాటు  
 నొకసారి వ్రేలు వాడిన బూలరేపలై  
 యొకసారి దుసికెళ్ళు నోవుఁ జిలుచేపలై  
 యొకసారి ధనువులై యుబ్బుఁ గన్నులబొమ్మ  
 లిలయెల్ల చెలువు రూపెత్తి నిల్చిన యట్లుఁ  
 గలలెల్ల నిజములై గానుపించిన యట్లు  
 లాడెనమ్మా! శివుడు  
 పాడెనమ్మా! భవుడు.

(1) నడిమివ్రేలు మొదలు మూడువ్రేళ్లను ఎదుముగలవిగాఁజూచి,  
 యంగువృక్షము జూపుగువ్రేలతోఁజేర్చికట్టిన హంసాస్త్వము.

కనుదోయి పైగలకుఁ గనుబొమలె ఒడు లొనఁగ  
మనసులో నూహలకుఁ దనువె బులకలు దాల్చుఁ  
బ్రతిపులకలోఁ దీవ్ర భావములు వాసింపఁ  
బ్రతియడుగులో లయోన్నతి దూగి శోభింప  
నవ్వులకుఁ గింకిఁబల నాదములె బ్రతినవ్వ  
నవ్వులే మువ్వలై నాట్యమున నెలుఁగివ్వ  
నెలుఁగులను శ్రుతిరుతులు నెలయు నంఘ్రులగతులు  
గలసియో! గలియఁకో! గడుఁగ్రొత్త రుచి నివ్వ  
నిలయెల్లఁ జెలువు రూపెత్తి నిల్చిన యట్లుఁ  
గలలెల్ల నిజము గానుపించిన యట్లు  
లాడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

స్తంభ యుగమో సేవ శాఖాద్వయమొ మత్త  
కుంభికరకాండములొ గొనబై నదీగెలో  
సుమ దామములొ శిరీషములె నిల్చిన విధమొ  
గమల రజములు రూపుగట్టి వచ్చిన మెలపొ  
దట దుదంచిత కాంతి తాండవంబో యనఁగ  
నటువైపు నిటువైపు నమల హస్తములూగి  
కనవచ్చుచును మందగతిని గదలినయట్లు  
గనరాకయును శీఘ్రగతినిఁ బరుగిడినట్లు  
యిలయెల్ల చెలువు రూపెత్తి నిల్చిన యట్లుఁ  
గలలెల్ల నిజములై గానుపించిన యట్లు  
లాడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

పడగలెత్తును నాపబాములై యొకసారి  
 ముడిచికొనుఁ గమలంపు మొగ్గలై యొకసారి  
 జూసముప్రకలఁ బక్షుము లెత్తు నొకసారి  
 దీనదీంబులై దేలాని నొకసారి  
 గటకాముఖంబులై<sup>1</sup> గనుపట్టు నొకసారి  
 బటు ముష్టి<sup>2</sup> సంఘసంపదజూపు నొకసారి  
 శుకతుండ<sup>3</sup> హస్తమున శోభిల్లు నొకసారి  
 ప్రకట భ్రమరీగరళి<sup>4</sup> బరిగించు నొకసారి  
 యటుపైపు సింగుపైపు నమల హస్తములుగా  
 యటమీఁద నిటఁగింద నందములు జేలరేఁగి  
 యాడెనమ్మా! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా! భవుఁడు

కైలాస శిఖరములు గడఁగి ఘక్కున నవ్వ  
 నీలిమాతాశంబు నిటలంబుపై నిల్వ  
 నందికేశ్వర మృదంగధ్వజములు బొదలఁ  
 దుందిలాఁకుంపార తోయపూరము దెలఁ  
 జదలెల్లఁ గనువిచ్చి సంభ్రమతఁ దలకింప  
 నదులెల్ల మదిఁబొంగి నాట్యములు వెలయుంప

- 
- (1) చూపుడు ప్రేలును, ఆనామికయు, బొటనప్రేలితో మొగ్గవలె  
 బట్టవలెను.  
 (2) నాలుగు ప్రేళ్ళను జేర్చి యరణేతిలోనికి వంచి యంగుఠమును  
 మీదజేర్చిన ముష్టిహస్తము.  
 (3) పతాకమున చూపుడు ప్రేలును, ఆనామికయు వంచి శుకతుండము  
 (4) నడిమి ప్రేలితో బొటన ప్రేలిని చాకి చూపుడు ప్రేలిని వంచి  
 లక్ష్మీని జూచిన భ్రమరము.

వనకన్యకలు సుమాభరణములు ధరియింప  
వసుధయెల్లను జీవనంతమై బులకింప  
నాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

అదిగదిగా! జలదకన్యక జూచు నేమిటో  
నదమలంబై నట్టి శంకరుని నాబ్యమ్ము  
నవిగో! మయూరమ్ము లాలపించు నదేమి!  
శివునితాండవకేళి శివకరము పద్జమము  
చికిలిగాంతకతోడఁ బికము గూయు నదేమి!  
నకలేశ్వరుని శ్రుతి స్థాయికై బంచమము  
వాయుపూరితవేణు వర్గ మేమందించు!  
నా యభవు దాండవముకై తార పద్జమం  
బాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

ఒకవైపు నర్థచంద్రకరంబు<sup>1</sup> బుగించి  
యొకవైపు సూచీ<sup>2</sup> ముఖోద్భృత్తిఁ జూపించి  
క్రీగంటితో నవ్వు క్రేళ్లురుక వీక్షించి  
మ్రూంగన్ను వైచి తన్మయతఁ దా నటియించి  
వామపాదము జక్కఁగా మహిని నాటించి  
నేమమున దక్షిణము నింత మీఁదికి నెత్తి

(1) పతాకమున సంగువృత్తమును క్రిందికడ్డముగాఁ జూచిన అర్థచంద్రము.

(2) కటకామృతమునఁ జూపుడు వ్రేలు జూచిన సూచీహస్తము.

యుయ్యాలతూగుతో నూగులాడంగ మధ్య  
మొయ్యకొయ్యన మువ్వ లూగి నవ్వులు నవ్వ  
నాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

కుడికాలి నంబువలె గొంచెముగ మునువంచి  
యెడమపాదము వైపు నింతకీర్ణము వంచి  
కమలనాళములు హస్తములు భారలు సాచి  
ప్రమదమ్ముతో రెండువైపు లల్లనఁ జూచి  
నవ్వవత్తుము బులకచయముతో నుబ్బంగ  
సవ్యేతరము సిగ్గుతో పెన్న కొడుగంగ  
నొక గపోలము నగవు వికసించి రాగిల్ల  
నొక గపోలము బిగువు బ్రకటించి తోపిల్ల  
నాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

ఎడమచేతినిఁ బ్రీతి నడుముపై సంధించి  
కుడిచేతిలో నంచకొదమగుఱుతు' లగించి  
యంచముక్కున దృష్టి నంచంతంబుగఁ జేర్చి  
సంచాలితమొనర్చి సమశీరము' ముందునకుఁ  
బరివాహితముఁ జూపి పైపైనిఁ గాంతమ్ముఁ  
బరగించి చూపు భావవేశ మధురమ్ము

(1) హంసాస్థము చూ. “హంసాస్థమును రెండు”

(2) చూ॥ “సమశీర్ణకము”

(3) చక్రాకారముగ గ్రిప్పుబడు శిరము పరివాహితము

నటుదూగి యిటుదూగి చటులమ్ము గజకృత్తి  
 నటనమధ్యమ్ములో నయముగాఁ గడకొత్తి  
 యాడెనమ్మా! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

ఒకకాలు వెనుక్కై యొకకాలు ముందుకై  
 మొకమెల్లఁ జరునవ్వు మురిపెముల ముద్దయై  
 గుడిచేతి యందు లఘుకోణత్వము ఘటించి  
 యొడికంబుగాఁ దలముఁ ఒడగవలెఁ గుంచించి  
 పెరచేత గురుకోణ మరుదుగాఁ దావలచి  
 కరళాఖిలను వంచి శిరము వెన్నెక్కుమలచి  
 వెనుకఁజూచిన యవ్వు వెన్నెలలు జిలికించి  
 మునుముజూచిన యవ్వు ముద్దులే బండించి  
 యాడెనమ్మా! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

హస్తంబు గనుదోయి కడ్డంబుగా నిలిపి  
 శస్త్రంబు రాశంపు<sup>1</sup> సంజ్ఞ నెదురుగ మలపి  
 ధూతంబుశిరము<sup>2</sup> సాకూతంబుగను చూపు  
 బ్రీతిఁగావింప నిల్చిన దేవతల కెల్ల  
 నాభికెదురుగ దక్షిణంబై న హస్తమ్ము  
 శోభలనుజల్లెంప సోలపద్మపుముద్ర<sup>3</sup>

(1) పతాకమున కాపుడువ్రేలు వంచిన అరాశహస్తము.

(2) చూ:- “ధూతమస్తముచెల్వ”

(3) అన్నివ్రేళ్లును సందులుగలవిగాఁ ద్రిప్పి పట్టిన సోలపద్మము.

యొక్కైపు గటిభాగ మొమ్మారముగ నొత్తి  
 సకలలోకముల కాశ్చర్యంపు సిహమెత్తి  
 ఆడెనమ్మా! శివుడు  
 పాడెనమ్మా! భవుడు.

తకిటతక, తకతకిట, తకతకిట, తకిటతక  
 తకతదిగిణతోగిణతో, కిటతకతదిగిణతో  
 కిటతకతదిగిణతో, కిటతకతదిగిణతో  
 చటులంబులగు జల్లులు<sup>1</sup> సరిగాగఁ దూగించి  
 ససరిస<sup>2</sup> రిగరిస సరిగాగ రీగాగ  
 ధసగాగ గధపాప ధపసాస  
 రి రి స రి స స రి గా గ రీ గా గ రి గ రి రి స  
 స రి సా స పదపాప సరిగ నెత్తులుముడిచి  
 ఆడెనమ్మా! శివుడు  
 పాడెనమ్మా! భవుడు.

మేళకర్తలనెత్తి యాలాపనము దీర్చి  
 యాలాపనమ్ములో నక్షులను నఱమోడ్చి  
 సంవాదివాదు లనుస్వరములను జూపించి  
 గ్రొవ్వియల గుచ్చములు గుణిసిపోయిన యట్లు  
 గమకములు వెలయించి కడఁగి జారులుబట్టి  
 ప్రమదమ్ముతోడ మూర్ఛనలెల్ల రాబట్టి

(1) మృదంగపు వదనల ప్రస్తావము.

(2) హాహనరాగ స్వరములు.

మంద్రమధ్యమతార మధురిమలు జూపించి  
సాంద్రమ్ముగా గానసాగరమ్మును చేపి  
ఆడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

పక్రరాగము నెత్తి, పాండిత్యధీరతో  
పక్రమణమును బూని, ప్రక్కవాద్యముఁ జూచి  
కనకాంబరియె<sup>1</sup> యంచుఁ గనుఁగోనలనె నవ్వి  
వినిపించి, శుద్ధస్వరనిచయంబునె ద్రవ్వి  
కాలువిడు<sup>2</sup> పటయు ముక్కాలుచోటుల నెత్తి  
కోలుఁ జూపించి, నిక్కుగఁ జల్లపులఁ బాడి  
కాలభేదములతోఁ గలితనం బెలయించి  
సోలు నిర్జరమనస్సుల నెల్ల వంచించి  
ఆడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

మధ్యమము<sup>3</sup> రాగసామ్రాజ్యాధిదైవతము  
శుద్ధమ్ముగాఁ<sup>4</sup> బ్రతిగఁ జూపించి నణకించి  
వణకులో నొకగ్రొత్త వాలకము గనుబరచి  
తని పూవులను బుట్టలను దెచ్చిపోసినటు

(1) కనకాంబరిరాగమున కన్నియు శుద్ధస్వరములే గలవు.

(2) పాటలోని యెత్తుగడ భేదములు.

(3) సామాన్యముగ నన్నిరాగములు మారుటకున, మధ్యమస్వరమే మూలము. అందుచే నది యధిష్ఠావత మైనది.

(4) శుద్ధమ్ముగా శుద్ధమధ్యమము, ౬ తిగ ప్రతిమధ్యమము.



గలగలమనంగఁ జిటుగవ్వలను వెదికినటు  
బలపలని యెండుటాకుల మర్మరములట్లు  
నాదధేనువు బొదుగునందు దుగ్ధము జాతి  
భేదవాదము రాగవీధిలో బుడమాతి

నాడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

స్వరకన్యకల గుబ్బుచనులఁ బుల్కులురేపి  
సురకాంతలకుఁ గోర్కెలెరయ నెమ్మదుఱుపి  
లయపురుషు<sup>1</sup> నానందరాశిలో మునిగించి  
రయముతోఁ దాళముల రవణములు హత్తించి  
ఝల్లరీముఖవాద్య చయముమేనులుదాల్చి  
యుల్లములఁబొంగెత్తి “యో” యంచు నెలుగివ్వఁ  
దంబూర యానంద తరళసంపుల్లవ  
క్రొంబుతోఁ, దానుగా గళమువిచ్చుకపాడ .

ఆడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

వల్లకిసుందరులు పుల్లరాగములీనఁ  
గల్లోలమయిపోవ గంధర్వ హృదయములు  
అచ్చరలగన్నులం దానందబాష్పములు  
బెచ్చుగా గండముల విరిసికొన హాసములు  
గిన్నరీహస్తముల సన్నగాజాలు మురిసి  
చెన్నుగాఁబలుక నుజ్జీవములు బాటలను

---

(1) .తాళమాలావి సామ్యము.

బలుకుఁ బల్కున నమృత భరము దుంపెనలాఁడ  
నిలువెల్ల గానమే నిండికొని వెలి కూర

నాడెనమ్మా! శివుఁడు

పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

సరిగాగ రూపించి వడ్డమము వట్టంగ  
శరజన్ము తేజి పింఛమునిప్పి నర్తింప  
ఋషభస్వరంబు గుల్కించి పాడిన నంది  
వృషభంబు చెలరేగి నియతిపై లంఘింప  
నందంబుగా ధైవతాలాపనము సేయ  
గంధర్వ లోకంపుఁ గనులఁ బూవులు బూయఁ  
బనిఁబూనుచు నిషాదస్వరము రక్తికిఁ దేఁగ  
వెనకయ్యబృంహితము వెనుకఁ దరుముక రాగ  
నాడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

ఎత్తుగడ కెత్తుగడ కేరీతిఁ దోచునో!  
గ్రొత్తతీరులను గ్రొంగ్రొత్తభావము లాచి  
సరసిలో వేయలల దెరలవలె నుబుకునో!  
స్వరపంపకములోన జాతులను వెన మార్చి  
మానత్రైవ్యం బదెంతటినో! దాళము వేయఁ  
బూని యమరులు దప్పిపోయినా రెచ్చటనో!  
శ్రుతిలయం బెంత పెచ్చుగ రేగెనో! సర  
స్వతిగుండె కంపించి జలజలా బారంగ  
నాడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

అఱిసల్కు వచియిగచి యక్షులను బూరించుఁ  
 బూరించునర్థంబుఁ బొందించు హస్తముల  
 మొదలఁ గన్నులఁ గొంత ముచ్చటించును, మిగులుఁ  
 గదియించు వాఙ్మయాఖండ పుణ్యము బండఁ  
 గనులసైగలు మాటఁ బెనవేసి చూపించు  
 పెనుక మాటలుబల్కి, మును దీర్చు గన్నులను  
 వచియించిపల్కు, లావల నేత్రముల దిద్దు  
 ఖచరులెల్లరును దిగ్భ్రమమొంది వీక్షింప  
 నాడెనమ్మా! శివుడు  
 పాడెనమ్మా! భవుడు

సంయుతకరంబులను<sup>1</sup> శాస్త్రాను సారంబ  
 సంయుతకరంబులను<sup>2</sup> జక్కఁగాఁ గదియించి  
 శాస్త్రమునుదాటి తనస్వాతంత్ర్యమును బూని  
 శాస్త్రకారులయూహ సాగుమార్గముఁ జూపి  
 భావరాగముల సంబంధంబు, రాగ లీ  
 లావిశేషంబు నుల్లాసంబు గదియింప  
 భావమేశివుడుగా బ్రమరి చుట్టెడుభంగి  
 భూవలయ మెల్ల మదిఁ బొంగి యాడెడుభంగి  
 నాడెనమ్మా! శివుడు  
 పాడెనమ్మా! భవుడు,

(1) రెండు చేతుల హస్తమద్రలు సమవితములై, యొక్కయర్థమును  
 జూపించిన సంయుతకర మని పేరు.

(2) ఒక చేతిలో నే భావము బాపు ముద్రకు ఆసంయుతకర మని పేరు.

స్థలపద్మములువోలె నిలుకడగ నిలువఁబడి  
 మెలఁగుగూర్మమువోలె మెల్లగాఁ జలియించి  
 యావైపు నీవైపు నల్లనల్లనఁ దిరిగి  
 భావింప గజగమనభంగి ముందుకు సాగి  
 వాలుగల కులుకు నలె వంకరలు జిత్రించి  
 వ్రాలి, నాగమువోలె బార్షి భాగం బెత్తి  
 పెనుకభాగంబెత్తి, మునుము నేలకు నొత్తి  
 యనుకొనని యందమ్ము లలరింపఁ బదతలము  
 లాడెనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.

ఎలగాలిఁ గదలు నాకులువోలెఁ దేలికై  
 యలలదూగుడులఁ దమ్ములపూవు లట్టులై  
 గన్నె గనుబొమలోని గలబరు వట్టులై  
 మిన్ను గన్నట్టి చిఱుమేఘముల యట్టులై  
 గలికి బిగిగాగిలింతల హాయిఁ గొల్లాడి  
 చెలిచెక్కుపై సిగ్గు చెలువలు నుగ్గాడి  
 యవనీ కుచస్థలంబట్టుగా బిరుసెక్కి  
 వివిధరీతుల నేర్పు వెలయింపఁ బదతలము  
 లాడెనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.

కోసలును గొండలును గోల్మసఁగి తలలూపఁ  
 గొనగోలువలికి సాకూతంబుగాఁ జూచి

డక్కచెక్కును గీటి డంబుగాఁ బలికించి  
 యెక్కడను దననాట్యమే మాఱుమ్రోయంగఁ  
 దానె తాండవమానో! దాండవమే దానొనో!  
 యేనిర్ణయము దనకె బూనిచేయఁగరాకఁ  
 దామఱచి, మఱపించి దన్నుఁజేరినవారిఁ  
 గామునిని దన మూఁడుగన్నులను నృప్తించి  
 యాడెనమ్మా! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

ఒకసారి దనుమఱచు నుప్పొంగునాట్యమున  
 నొకసారి మఱపించు నూది, తాండవకళనె  
 మఱచిమఱవక యొక్కపరి యాంగికము వట్టు  
 నెఱసంజవైపుఁ గల్గిటిపి పైగలుసేయు  
 నొక్కవైపు దాండవం బొకవైపు లాస్యము  
 నొకవైపు గాంభీర్య, మొకవైపు శృంగార  
 మొకవైపు భస్మంబు, నొకవైపు జిత్రకం  
 బొకవైపు భేదదృ, కొక్కవై పభేదమున  
 నాడెనమ్మా! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

నీలసూత్రము<sup>1</sup> లోన నిక్కి యుద్రలుసాచి  
 కూలంకషమ్ముగాఁ గూయు జిఱుగజియలు

(1) పాదముల యందలి గజ్జెలు నీలసూత్రమునకే గూర్చువలె పని  
 యాచార్యులతము.

జలిబిలి పదంబులను ఒలుకు నొక్కొకసారి  
కలకలమటంచు నవ్వులు జిల్కు నొకసారి  
చెలువంబు వడబోసి చిటు నవ్వు నొకసారి  
గొలఁదిమీఱంగ ఘక్కున నవ్వు నొకసారి  
మూఁగపై గలతోనె మురిపించు నొకసారి  
రాగాలవనమందు రణియింప నొకసారి

‘ఆడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

జననాంతరంబులో సంసక్తమయి వచ్చి  
మనసులోతుల నిల్చి, మాటాడువాసనలో!!  
యమృతమయమై యాత్మనంటిన సుషుప్తిలోఁ  
గ్రమముగా నవ్వి నిర్జరమహచ్చాయలో!!  
బ్రమదంబె రూపెత్తు బంగారుకలలలో  
నమరకాంతలు సేయునట్టి గనుపైగలో!!  
యన సూక్ష్మతమముగా, నటు సూక్ష్మతరముగా  
వినఁబడియు, వినఁబడనివిధిగ మువ్వలుఁద్రోగ

నాడెనమ్మా! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

కరుణఁ జూపినయిష్ట దొరఁగుబాష్పమ్ముల  
చెచ్చులుపు జూపినయిష్ట జిగినించు నిశ్చలత  
వీరంబులో నగ్ని వెడలించుఁ దారకలు  
ఘోరంబులోఁ గెలంకులఁ గొల్పుఁ గనుగ్రుడ్లు

వికృతంబులొ నంగి వికటించుఁ గనుబొమలు  
వికచంబులగును దారకలు హాస్యమునందు  
శృంగారమున విలొలిత దృష్టిపాతంపు  
భంగి, రాద్రమున దుర్భరకటాక్షములతో  
నాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

భావాంబరమున కావల వెల్లు దైవంబు  
భావగోపీనాథుడై వేడ్కు జెలగించి  
రాగిణీవిభవము లక్క డక్కడ దీర్చి  
రాగాలపనజన్య రమణీయతలు బేర్చి  
యొకయడుగు జననంబు, నొకయడుగు మరణంబు  
నొకభాగమున సృష్టి, యొకనైపు బ్రళయంబుఁ  
గనుపింపఁ దిగకన్నుఁగొనలు మిన్నుల నంట  
మునిజనంబుల హృదయములు దత్పదం బంట  
నాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

సమమధ్యదృతగతులు జరణముల, ననుకూల  
భ్రమణములు నడుములొఁ జౌధములు వ్యాకృతులు  
శయవంకజములందుఁ జక్షుర్వ్యగంబులొఁ  
బయిపైని గప్పికొను భావబంధంబులును  
నూరేసిగజ్జయల<sup>1</sup> నులివులొ వేదములు

(1) ఒక్కొక్క కాలియందును మారేసిగాని, యిన్నూరేసిగాని,  
దక్షిణపాదమున నూరు, వామపాదమున నిన్నూరుగాని గజ్జెలు  
గట్టికొనవలెనని వాట్కార్యమతము.

దీరైన నృకపాల హారములు గానములు  
దొలుకాడు గంగమ్మ యలలలోఁ దానములు  
మొలిపించి, జందురుని మొగముపైఁ జిటునగవు  
లాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

భరతముని ముందుగాఁ బదపద్మములుబట్టి  
“హరహరా!” యని ప్రమోదాయత్తఁడై దూఁగఁ  
దనస్పష్టిగర్వంబు దలిఁగిపోఁగ విరించి  
కనులలో బాష్పములు గట్ట డీల్పడి నిలువ  
నావైపు నీవైపు నష్టదిక్పాలకులు  
గేవలము రసమూర్తులై, విశ్వమును మఱువ  
దన వేయికనులు జాలని బిడౌజుడు, గాత  
మునిశాపమున గొఱంతనుఁ గూర్చి చింతింప  
నాడెనమ్మా! శివుడు  
పాడెనమ్మా! భవుడు.

హరియె హరుఁడై, లచ్చి యగజాతయై, సరికి  
సరి, దాండనములాడ సమ్మోదరూపితులు.  
హరునిలోహరిఁ జూచి, హరియందు హరుఁజూచి  
వెఱవేది దేవతలు విస్మితులు, మునులెల్ల  
రథిగతానందభావావేశచేతన్కు  
లెదవిచ్చి, యుప్పొగి, యెగిరి స్తోత్రముసేయ,



భేదవాదములెల్ల బ్రదిలిపోవఁగ, సర్వ  
మేదినియు నద్వైతమే బ్రతిధ్వనులీన  
నాడెనమ్మా ! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.

శోకమ్ము సంతోష మేకమ్ము, నరకంబు  
నాకంబు నేక, మృనంత మాకాశమ్ము  
బరిగతంబగు భూమి, వననిధులు బల్కములు,  
దరులు బీజములు, గ్రొవ్విరులు గసీమొగ్గలును,  
జరతాంధకారంబు బరిణాహించంద్రికలు,  
బరమఋషు లజ్ఞాన భరితు, లందఱకు నే.  
డద్వైత ! మద్వైత ! మద్వైత ! మని మాటి  
కద్యయముగా నొత్తి, యఖిలలోకము లార్వ  
నాడెనమ్మా ! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.

ప్రతితారకయు విచ్చి, ప్రత్యేగువు బులకించి  
శితికంతునకు నపుడు సెల్లించినది ఫేవ,  
యానందసాగరం బంతటను గవిసికొన  
మీనములు దిమిఘటలు మేదిసీజీవములు  
బ్రతిప్రాణిహృదయమ్ము వల్లకీవల్లరిగ  
మతిమఱచి పాడినది మధురసంగీతమ్ము.  
జగమెల్ల భావంబె, సడియెల్ల రాగంబె  
జగతియే యొక నాట్యసంరంభమును గాగ  
నాడెనమ్మా ! శివుఁడు  
పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.

చూచువా రెవ్వరా చోద్యంబు! నందఱును  
 నూచింత్రు దాండవము, సొక్కి సమ్మోదమున  
 శంకరుఁడె గెమ్మోవి సెలవులను జిటునవ్వి  
 పంకించి తల, నటక వర్గంబు వీక్షించె  
 హరుఁజూచి హరినవ్వె, హరుఁడె హరియైనప్పే<sup>1</sup>  
 విరిసికొనె నొకవింతవెన్నెలలు లోకముల  
 శ్యామసాంధ్యస్ఫుర్తి జంద్రకలలో డాఁగె  
 గామించెఁ బ్రకృతిఁ జీకటులూ! జ్యోత్స్నతతియొ  
 ఆడెనమ్మా! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

నవజటాపటల సంధ్యాకాలవారిదాం  
 తవికాసిచంద్ర మంద్రాతపార్ద్రశరీర!  
 నగకన్యకానేత్రయుగళనిర్వత్కటా  
 క్షుగణతాపింఛ పింఛాధీనగురువక్ష!  
 నిగమదాసీ సమున్నిద్రసాహానినా  
 ద! గణనీకృతనైకతారహారవిలాస!  
 భూతేశ! భూతభావాతీత! యనివల్కి  
 స్తోత్రములఁ ఒలియింపఁ జోద్యమున వైకుంఠఁ  
 డాడెనమ్మా! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా! భవుఁడు.

శుద్ధామనోజ్ఞ యావకపుష్పితశరీర!  
 పద్మమందరనేత్ర! భావాంబరాతీత!

మాయాసతీభూమి మధుపరీరంభాఽవి  
 పయవివేక ! హృషీకసంచయాఽధిష్ఠాత !  
 శౌరి ! నీజేజమే సంగ్రమించెను సన్నుఁ  
 బూరించెఁ దాండవముఁ బూర్ణచిత్కళతోడ !  
 నని సీతాలమునందు హస్తమ్ములను మొగిచి  
 వినతఁడై శంకరుఁడు విష్ణువును నుతియించి  
 యాడెనమ్మా ! శివుఁడు  
 పాడెనమ్మా ! భవుఁడు.



## విజయా ప్రార్థన

కలకలరణతాగ్ధంబీ, పంచాస్త్ర జీవనమూలికా  
నిగడితహరప్రేమా శ్యామా<sup>1</sup> సదృశ.వపుస్ససలీ  
మునిజనమనఃపేటీ, చేటికృతామరవల్లభా  
జయతి కరుణాపాంగా, చంద్రావతంస సభర్మిణీ !

విరావై ర్ఘ్నాంజీరైః కిమపి కథయంతీవ మధురం  
రహస్యంవేదానాం, లలిత లలితాన్ దృష్టివలయాన్  
కిరంఃశ్యామాంగీ, పుచభర సమన్మధ్యలతికా  
నటంతీ పేయాన్నః పరమపదసీమా, హరవధూః

మరకతరుచామై దంపర్యం, మునీశ్వరమండలీ  
సుచరితఫలం, కాంతం, కటాక్ష తరంగితం  
ప్రమదహృదయోపేతం, కదంబవనాశ్రయం  
కిమపి సుభగం తేజశ్శివాఖ్య ముపాస్మహే.

సతానాం భక్తానాం నయనయుగబాల్మార్కసుషమా  
మహర్షీ గామాశా, త్రిదశతరుణీ కైశ్వఘటితా  
స్వసంపర్కోత్సేకా త్సపది శివయంతీ శివతనుం  
శివంకుర్యాన్మాతః పదవనజపాటల్యలహరీ !

మదిరాఘూర్జితనేత్రా  
 మదగజగమనా, మనోజ్ఞతరవదనా !  
 మనసి మమ సన్నిధతాం  
 మాతంగీ! మధ్య నిక్షణత్కంచీ!  
 అనుభవరసికైర్జ్ఞేయాః  
 మాదిమజననీం ! హృదబ్జమధుధారాం !  
 నీలమణిసదృశ దేహం  
 బాలాం, తా మాశ్రయే మహారూపాం !



## శి వా లా స్య ము

ఫక్కు మని నవ్వినది జక్కవల బెక్కువలఁ  
జక్కడుచుజనుదోయి నిక్కఁ బౌర్యతి యపుడు  
నిక్కుజనుదోయిలో నిబిడరోమోద్దమము  
దిక్కుదిక్కులనెల్ల దివ్యనేత్రోత్సవము !

తెగమిగులు దొగలు జిగి బుగులు గన్నులదోయి  
నిగనిగలు మిట్టింప నిలచి చూచెను గౌరి  
నిలుచువాలకములో నెలవంపు వంపులోఁ  
గులికినది యమృతమో ! గోటిసౌందర్యాలా !

బంధూకపుష్పసంబంధు వగుఁ జిటుపెదవి  
నందముగ గదియించె నలసహసం బౌర్య  
యానవ్వులోఁ గదిలె నచ్చరలసిగ్గులో !  
గాని యీశ్వరు కలలా ! కామధేనువుపాలా !

స్థలపద్మములయొప్పు గల తామ్రతలపాద  
ములఁ గదలెచ్చను దేవి మురిపెములు జిలికించి  
కదలుకదలికలోనఁ గలకలా నవ్వెనట  
గొదమగంటలా ! నిల్చికొన్న స్వరకన్యకలా !

లలితముగఁ బలికినది మొలనూలు, గోయిలల  
జలుఁగుగొంతుక తీపి జలజలా పారించి,  
యా వాకలో నిల్చె నాగమాంబురుహమ్ము  
లావిరులపై నాడె నానందబ్రహ్మమ్ము !

జంకించినది లులితి చపల భ్రూలతలతో  
శంకరునిశర్మాణి. జలద సుందర వేణి  
దటుకునను సూచిహస్తంబుతో, నాగేంద్ర  
కటకునకు ధైర్యంబు గంపించిపోయినది !

అటుబండె నొకసారి యతివ కిలికించితం  
బిటువిరిసె నొకసారి యింతి యుల్లోకితము<sup>1</sup>  
ప్రమదాకపోలమ్ము భావకిమ్మిరితము  
కమసీయ మదరాగ కలికా విచుంబితము

కుణుకుణు క్వణనంబు లనుగతిగముగఁ బాడ  
నణుమధ్య జూపినది యభినయ విభేదములు  
వనములను, వనధికంకణములను, జగతిలో  
నణువణువునను భావ మాక్రమించిన దవుడు

తరళలోచన వింత తానకంబుల నిలచి  
కరపద్మముల నర్ధకలనంబుఁ జూపించె  
నా సృష్టి నందుకొన కమరులును దేవర్షు  
లాశంకితులు, నద్భుతా క్రాంతమానసులు—

గా నించినది దేవి, కలకంఠశృతిఫీధి  
తో, నిత్యరమణీయలోకములు బొంగెత్తఁ  
బలికినవి వల్లకులు కలకంఠిగానమ్ముఁ  
బలికినవి వల్లకులూ ! బరమేశ్వరియొగాని !

(1) నూదికి నిక్కింపఁ బడిన దృష్టి యుల్లోకితము.

తకర్పుణుత ర్పుణుతతక, తకిటతది గిణతోతది  
గిణతో, తదిగిణతో యను రణనములు మీఱంగఁ  
బ్రతిగజ్జెయడఁదలో భావములు బులకింపఁ  
బ్రతిభావమున రసము వాటిదిక్కుల ముంప,

ప్రియురాలి యూరుపులు బ్రేరేప చషకమ్ము<sup>1</sup>  
పయి మందవలితమ్ములయి లేచు దరగలటు  
బాలేందుఘాల, నగబాల, పార్వతి నిలిపి  
లీలావిపర్యాప్త రేచితభూలతలు<sup>2</sup>

పరివాహితము శిరము<sup>3</sup>, చిటునవ్వు, నెత్తమ్ము  
విరి కన్నుఁగవలందు విభ్రమాలోకితము<sup>4</sup>,  
కించిదాకుంచితము, చంచలము, బొమదోయి  
పంచాస్త్రబాణమ్ము, పర్వతేశ్వరు నుతకు

(1) ఆమె రేచిత భూలతలు చాల లలితముగ నగుపడినవి. అవి యెట్లున్నవనగా, ప్రియురాలు ప్రియునకు మధ్య మందించునపుడు ఆమె యూరుపులచేత నామధ్యపాత్రమున లేచు మధ్యతరంగము లంత లలితముగ నున్నవి.

(2) అండముగ మీఁది కెత్తఁ బడినవి.

(3) వింశామరము వలె ఇరుప్రక్కలకు వంచు శిరస్సు పరివాహితము.

(4) తిరుగుడు గల చూపు ఆలోకితము.



నవశిరోభేదములు<sup>1</sup> నవకంబుగాఁ జూపి  
భవురాణి యష్టగుణభావదృష్టులు<sup>2</sup> మోపి  
పదిరెండుహస్తములు<sup>3</sup> బట్టి, మదిరాక్షి మఱిఁ  
బదిలంబుగాఁగ గ్రీవాభేదములతోడ

అడినది గిరికన్నె యలసమారుత మట్లు  
బాడినది సెలకన్నె ఁకపకా నవ్వినుటు  
లాటపాటల తోడ నవశులై బ్రహ్మార్షి  
కోటు లెల్లెడ నమిత జూటులై సేవింప

శరదబ్జధూళిపింజరితముల చక్రముల  
సరిదూగు లావణ్యభరిత కుచయుగ్మములు  
చనుకట్టు నెగమీటి మినుఁ దాకునో! యనగ  
వనజాక్షి, బైపైని వక్షమ్ము విరియించి  
యాడినది గిరికన్నె !

ఒకవైపు భూభంగ మొదిగించి చూచినది  
వికచసాకూతముగ విశ్వేశ్వరుని లలిత

- (1) సమము, ఉద్వాహితము, అఘోముఖము, ఆలోలితము, ధుత  
కంపితములు, పరావృత్తోతిప్తములు, పరివాహితము.
- (2) సమము, ఆలోలితము, సాచి, ప్రలొలితము, నిమిలితము, ఉల్లా  
లితము, అనువృత్తము, అవలొలితము.
- (3) ఇవట హస్తకల్పము హస్తప్రాణములు, కావచారితము, హస్తప్రాణ  
ములు పదిరెండు. ప్రసారణ, కంచిత, రేచిత, పుంభిత, అప  
వేష్టితక, ప్రేరిత, ద్వేష్టిత, వ్యావృత్త, పరివృత్త, సంకేత,  
చిహ్న, పదార్థటీకలా.

యా చూచుచూపుతో నర్థేందుభూషునకుఁ  
బూచిపోవఁగ బుష్పముకుళములు నిలువెల్ల  
నాడినది గిరికన్నె !

మేఖలూచంద్రకిత మృదుమధురమా మధ్య  
మాకంపితంబయ్యె నగరాజప్రియపుత్రి  
కా కంపితంబులో నలసవ్రజాభరం  
సాకేకరితదృష్టి<sup>1</sup> యనురాగసూచకం  
బాడినది గిరికన్నె !

సవ్యహస్తం బర్ధచంద్రాభినయముతో  
దివ్యలీలనునిలిపి, దేవి నడుమునయందుఁ  
గొనగోట నుడుటఁగ్రమ్మిన జెమ్మటల మీట  
కొనచూపులనె శివుని గోర్కె లోతులు దూటి  
యాడినది గిరికన్నె !

కోపఘూర్ణితమైన కొడమనాగము వోలెఁ  
దీపులగుసూరుపులు దెసలెల్లజల్లించి  
యలసవలితములు జేతుల భంగిమలతోడ  
జలజారిముకుటు గన్నుల నాన లెసకొల్పి  
యాడినది గిరికన్నె !

నడునొసల్పిపై నున్న నాభినామము గరఁగి  
నడిజాటి కనుబొమల వంకలను నిలువంగఁ

(1) కనుబొమ్మలు పైకెత్తినుదృష్టి.

గ్రొత్తదోమిన దంతకోరకంబుల గాంతి  
గుత్తులుగ గుత్తులుగ హత్తికొన శివుపైని  
యాడినది గిరికన్నె!

సమపాదయుతమైన స్థానకస్థితి నిలచి  
క్రమముగాఁ జూపులను గంజాక్షి విరజిమ్మి  
ఘలుఘల్లుఘలు మనెడి వలయనాదములతోఁ  
జలిపినవ్వుల సుమాంజలి వట్టి శివునకై  
యాడినది గిరికన్నె!

వేలయంగఁ దొమ్మిదగు విధములను జెలువముగ  
నలినాక్షి భూచారినాట్యములు<sup>1</sup> జూపించి  
పదునాఱగు ఖచారపద్ధతుల<sup>2</sup> నెసగించి  
మదిరాక్షి గతిచారి మధురిమలు బొసఁగించి  
యాడినది గిరికన్నె!

శిరముఁ జూపులు మించుఁ జెక్కిఁజ్జు గనుబొమలు  
దరుణాధరము బయోధరములును దంతములు  
ముఖరాగచిబుకములు మొదలైన వావగలు  
సకియ, భావానుగుణ చాలనంబుల నెసఁగ  
నాడినది గిరికన్నె!

(1) కేలవై నిలిచి చేయునాట్యము.

(2) పైకి చెంగించుచుఁ జేయునాట్యము.

శుకతుందనిభ కుచాంశుకము వదులుగ జాతి  
మొకముపై ముంగురులు ముసరుకొని విడఁబాఱఁ  
బంచవన్నెలకాసె వగలుగులుకఁగ, విమల  
చంచలాక్షులఁ గటాక్షాంచలమ్ములు మిగుల  
నాడినది గిరికన్నె !

సమరూపములగు నంసములుఁ గటి కంఠములు  
సమపాదములు నంగ సమరూపచలనములు  
నురుము పెక్కువయు, సుందర భావప్రకటనము  
సరసీజముఖ నాట్యసౌష్ఠవమ్మునుఁ జాట  
నాడినది గిరికన్నె !

ఆవైపు నీవైపు నతిరయంబునఁ దూఁగ  
భావభవు తరవారినా వెలయు గీలుజెడ  
చలితనాట్యమున కాశ్చర్యపరవశుఁడగుచు  
లలితేందుధరుడు దానిలువఁ దిన్నఁగనగుచు  
నాడినది గిరికన్నె !

పూవుగుత్తలనడుమఁ బొలుచు గిసలయమువలె  
దా విమలమర్దశాంతరమునను నిలుచుండి  
వలుమఁచు నిలమిఁద లలితముగఁ గ్రుంగి, కిల  
కిలఁల మటంచు, మేఖల నవ్వులనుఁ బొదల  
నాడినది గిరికన్నె !

జరతపావీడ చెఱఁగు చలియింప, గంటసరి  
గరము నటియింప, బంధురశ్రోణి గంపింప .

గరయుగంబుల ఘల్లుఘలుమంచు నెలుగించు  
వరకంకణములతో భావభవు గంధగజ  
యాడినది గిరికన్నె !

కలంగఁ జెక్కిశృవయిఁ గస్తూరి మకరికలు  
మలంగ నిటలంబుపైఁ దిలకంబు లలితంబు  
నిడుదఁ గన్నులఁ దేరు నీలోత్పలములతోఁ  
దడఁబడని లయతోడఁ గడువేగముగ నప్ప  
యాడినది గిరికన్నె !

ధిమిధిమి యటంచు దుర్దిన వారిధరధీర  
భ్రమబూన్చి మద్దెలలు బలుపరాటు ధ్వనియింప  
జకితచకితాంగియగు సాదామనియు వోలె  
వికచాక్షి చుజ్ఞాత విభ్రమంబులు జూపి,  
యాడినది గిరికన్నె !

భవుని వక్షమునందుఁ బదలాక్షఁ జిత్రించి  
నవరనంబులకుఁ బుణ్యపుఁ బంట జూపించి  
భరతముని నానంద తరళితునిఁ గావించి  
స్వరకన్యకలకుఁ దత్తిఱపాటుఁ గల్పించి  
యాడినది గిరికన్నె !

కుచ్చెఘల్లు భువీ గుప్పగూరియై నటియింప  
ముచ్చెమటతో మొగము మురిపెముల వెలయింప

ముచ్చటగ నిరుప్రక్క ముక్కరయుఁ గంపింపఁ  
బచ్చవిల్తునిపూన్కిఁ బారంబు జూపింప  
నాడినది గిరికన్నె !

ప్రతిపదములో శివుఁడు బరవశతఁ దూగంగ  
నతి జంద్రముకుటంబు సారెకుఁ జలింపంగ  
ప్రతతి దూగాడినటు వాతధూతంజౌచు  
శతపత్రమది ముక్తసరి విచ్చికొన్నట్లు  
లాడినది గిరికన్నె !

గగనవనమున విచ్చికొనిన జలదంబట్లు  
ననముననుఁ బారాడు వాతపోతంబట్లు  
పోతిమ్ము గల్గోలములపైనిఁ దూగినటు  
శాతాక్షి గాయమ్ము సంచాలితమొనర్చి  
నూడినది గిరికన్నె !

బ్రహ్మాణి నూనంద పారిష్టవాగియై  
జహ్నుగాక్షముల వీక్షించి మిన్నాకంగ  
సకలామరులు శిరస్థులకీలితాంజలులు  
సకలేశ్వరినిఁ దన్ను సగ స్తుతించుచునుండ  
నూడినది గిరికన్నె !

ప్రతిసుమముఁ దన్మయత్వమునఁ గిలకిల నవ్వఁ  
బ్రతివక్షి యున్నాద పరవశత నదియింపఁ

బ్రతిజ్జీవి బులకింపఁ బదునాల్గు లోకముల  
నతులితంబైనట్టి యద్వైతమే మ్రోగ  
నాడినది గిరికన్నె !

తనలాస్యమును మెచ్చి తరుణచంద్రాభరణుఁ  
డనుమోదమునఁ జేతులను గలిపి యూడంగ  
శివశక్తు లొక్కటిగఁ జేరినంతన మౌను  
లవికృతేంద్రియు “లో!” మృటగుఁ జాటిగపగ  
నాడినది గిరికన్నె !

పలికిరంతటన గీర్వాణులెల్లరుఁ గూడఁ  
జలితకంఠముల శివశక్తులకు మంగళము !  
కచ్చపీవీణ యుత్కింతతోడుత గాగ  
గుచ్చముల నీన నాఘూర్ణి తములుగ దిక్కు  
లాడినది గిరికన్నె !

దేవాదిదేవాయ ! దివ్యావతాగాయ !  
నిర్వాణసూపాయ ! నిత్యాయ ! గిరిశాయ !  
కార్యైనమో ! నిత్యసౌభాగ్యదాయై !  
తురీయార్థదాత్ర్యై ! ధరాకన్యకాయై !!!



